

Regiopolitie Amsterdam-Amstelland
 District 5
 Bureau Ondersteuning (recherche)
 Van Leijenberghlaan 15

PVBnr : 2002038173
 Onderzoek : Drievoudige moord C. Bolhaar (1984) en de moord op J. Wilson (1985)
 Onderwerp : Verslag bijeenkomst NFI/Politie/Justitie d.d. 21 augustus 2002

Proces-verbaal

Ik, Bernardus Mattheus Johannes Schagen, inspecteur van politie, dienstdoende aan het 5^e district te Amsterdam, bureau ondersteuning afdeling tactiek, verklaar het volgende:

Naar aanleiding van de heropening van de zaken Bolhaar/Wilson door het parket Amsterdam onder de zaaksnaam 'Oostvink' heeft er op woensdag 21 augustus 2002 een bijeenkomst plaatsgevonden te Utrecht met de navolgende deelnemers:

- Mr. N. Voorhuis, zaaksofficier van Justitie te Amsterdam
- Mr. W. v Schaijck, officier van Justitie (plv. teamleider) te Amsterdam
- S. Schieveld, forensisch geneeskundige
- D.Eerhart, forensisch adviseur NFI
- Dr.A.Maes, patholoog
- Ing. R.Eikelenboom, forensisch deskundige bloedspatten
- Dr.M Simmelink, (de schouwarts uit 1984)
- B.M.J. Schagen, inspecteur van politie en leider onderzoek
- R.P. v Rossum, brigadier van politie, tactisch coördinator
- A. Bloem, misdaadanalist

Tevens was uitgenodigd doch in verband met privé omstandigheden afwezig:

- Dr. Voortman
 (Noot verbalisant: dr. Voortman was de patholoog die in 1984 de obductie heeft verricht op de stoffelijke overschotten van de C. Bolhaar, S. Haim en D. Haim)

Het doel van de sessie was:

Door bundeling van deskundigheid

- *de plaats delict Argonautenstraat 20 II te Amsterdam opnieuw te beschouwen*
- *de sectiebevindingen van de slachtoffers 'Bolhaar' nader te bekijken*
- *te zien of er nieuwe inzichten ontstaan dan wel openstaande vragen worden beantwoord en onduidelijkheden weggenomen.*

De deelnemers hebben hiertoe een vragenlijst overhandigd gekregen. Tevens waren de foto's van de plaats delict alsmede van de betreffende secties ter inzage beschikbaar.

De vragen werden tevens op een videoscherm getoond met daar waar nodig een ingescande foto.

Hieronder worden de gestelde vragen en antwoorden vermeld.

Algemene vragen

Hoe lang duurt het voordat lijkvlekken ontstaan?

Dr. Maes:

Lijkvlekken zijn na een uur of zes na het intreden van de dood zichtbaar. De lijkvlekken ontstaan het eerst aan de onderzijde van het lichaam ten gevolge van de zwaartekracht. Lijkvlekken zijn in eerste instantie wegdrukbaar, Na een dag zijn de lijkvlekken niet wegdrukbaar.

Dit is echter wel afhankelijk van de omstandigheden als aanwezigheid warmtebronnen e.d.

Wat zegt de kleur?

Dr. A. Maes:

De kleur zegt in principe niets.

Hoe lang duurt het voordat een lijk volledig lijkstijf is?

Dr. A. Maes:

Dit hangt af van de omgeving temperatuur. De lijkstijfheid kan snel beginnen en dan vrijwel altijd in het kaakgewricht.

~~Na ca. 36 uur begint de lijkstijfheid te verdwijnen. Dit hangt af van de omstandigheden en de persoon zelf, zoals omgevingstemperatuur; ligt het slachtoffer bij een warmtebron.~~

De lijkstijfheid verdwijnt niet eerder dan gemiddeld 24 uur na het intreden van de dood.

S. Schieveld:

De lijkstijfheid treedt eerder op bij kinderen dan bij volwassenen.

Dr. Simmelink u was de toenmalige schouwarts, kunt u nog iets zeggen over de temperatuur in de woning?

Dr. M. Simmelink:

Ik kan geen uitspraak meer doen over de temperatuur in de woning van de slachtoffers ten tijde van de schouw. Ik herinner me wel een brandende kachel maar zeker weten doe ik dat niet. Het was al met al een overdonderende ervaring.

Wat ik mij verder herinner is dat het m.i. een strenge PD was. Volgens mij moest ik in de woning over planken lopen. Er waren mijns inzien veel mensen aanwezig.

Dr. Simmelink, kunt u iets zeggen over de temperatuur van de lichamen?

Dr. M. Simmelink:

Ik herinner me dat de buik van de moeder koud aanvoelde.

Zegt dat iets want in het oude dossier '84 stond specifiek vermeld dat de lichamen volgens de politie 'ijskoud' en volgens de lijkschouwer 'koud' waren.

S. Schieveld:

Ja, de buik is het laatste gedeelte van het lichaam wat afkoelt.

Als de buik inderdaad koud was dan betekend dat voor mij dat de slachtoffers minimaal 24 uur daarvoor moeten zijn overleden.

Met betrekking tot het sectieverslag aangaande het slachtoffer Corina Bolhaar

Punt 1

In de slip zat veel ontlasting. Wat kan dat betekenen? Heeft een lijk nog ontlasting. ?

S. Schieveld/Dr.A. Maes:

Als er bij een lijk ontlasting wordt gevonden past dat bij verwurging.

De ontlasting kan zowel vóór als ná het intreden van de dood zijn ontstaan.

Voor de dood mogelijk uit angst en na de dood door het ontspannen van de spieren.

Het aantreffen van ontlasting is dan ook niet specifiek te noemen..

Punt 2: vraag met betrekking tot een groene verkleuring op de buik van Corina Bolhaar, dit in tegenstelling met de buiken van Sharon en Donna.

Hoe komt dat.

Hoelang duurt het gemiddeld (minimaal) voordat dit zich ontwikkelt.

Welke omgevingsfactoren kunnen dit proces versnellen/vertragen?

Welke fysiologische factoren kunnen dit proces versnellen/vertragen?

Dr.A. Maes:

De groene verkleuring ontstaat door een rottingsproces in de buikhuid. Dit ten gevolge van de aanwezige bacteriën in de darmen.

Het proces kán zich binnen 24 uur ontwikkelen.

Er zijn omstandigheden die het proces kunnen beïnvloeden zoals warmtebronnen en de positie van de lichamen. Indien men op de buik ligt wordt het proces versneld.

Bij volwassenen gaat het proces sneller dan bij kinderen, want volwassenen hebben meer darminhoud.

Punt 3, wat zou de oorzaak van de drukplek kunnen zijn?

Waar kwam dat bruinachtige vocht uit de mond vandaan?

Dr.A. Maes:

De drukplek is een uitsparing in de lijkvlekken als gevolg van botdelen die daar kennelijk op drukken.

Het bruinachtig vocht is een gevolg van het rottingsproces. Niet relevant.

S. Schieveld:

Het is een onderdeel van het rottingsproces. Het slachtoffer Corina Bolhaar heeft waarschijnlijk vanaf het intreden van de dood langere tijd in dezelfde positie gelegen..

Punt 13;

Is het normaal dat de ene hartkamer slap is en de ander lijkstijf (is er meer spierweefsel?) en kan dat wat zeggen over de lijkstijfheid in het algemeen (intredende/terugtrekkende lijkstijfheid?)

Welke omgevingsfactoren kunnen dit proces versnellen/vertragen?

Welke fysiologische factoren kunnen dit proces versnellen/vertragen?

Dr.A. Maes:

Het verschil in stijfheid van hartkamers is absoluut een normaal verschijnsel..

Het is een postmortale stolling en er is geen tijdstip of tijdsduur aan te verbinden.

Punt 22

Is er iets te zeggen over de gemiddelde verteringsduur van eten bij een gezonde volwassen vrouw? Corina haar maag was immers vrijwel leeg.

Welke omgevingsfactoren kunnen dit proces versnellen/vertragen.

Welke fysiologische factoren kunnen dit proces versnellen/vertragen

Dr. A. Maes:

Wat is vrij leeg? Vermoedelijk wordt er bedoeld dat er zich geen eten meer in de maag bevond. Er bevond zich vermoedelijk alleen wat lijkvocht in de maag. Maar gemiddeld genomen verteert bij een mens het eten en drinken binnen 6-8 uur na nuttiging. Het maakt daarbij niet uit of het een man, vrouw of kind is.

Dr. Maes, verteert het voedsel ook in de maag als iemand al is overleden?

Dr. Maes:

Nee.

Punt 23, kunnen deze onderhuidse bloedingen (bij Corina) door een val of klap(pen) zijn ontstaan?

Is er iets te zeggen over de kracht van slaan?

Dr. A. Maes:

De oorzaak is botsend geweld zoals een val of een klap. Over de kracht valt geen uitspraak te doen.

Punt 25; de blaas van Corina was leeg.

Is er aan te geven hoelang het duurt voordat de blaas van een volwassen vrouw zich vult.

Welke omgevingsfactoren kunnen dit proces versnellen/vertragen?

Welke fysiologische factoren kunnen dit proces versnellen/vertragen (menstruatie)?

Dr. A. Maes en S. Schievel:

Hierover valt niets te zeggen. Dit is namelijk van vele factoren afhankelijk.

Dit geldt ook voor de kinderen

Punt 35 wat zijn zuchtige longen en hoe ontstaat dit?

Dr. A. Maes:

Hiermee wordt bedoeld; vocht uit de vaten in de longen treedt uit en komt in de luchthoudende ruimte terecht. Dit proces kan gezien worden bij acuut zuurstofgebrek, maar is hiervoor niet specifiek. Het kan zeer snel ontstaan, binnen 1 minuut. Een ander woord voor zuchtige longen is longoedeem. Longoedeem (zuchtige longen) kan niet postmortaal ontstaan.

Punt C; kun je concluderen dat dit letsel niet door omsnoering maar door manuele strangulatie is veroorzaakt?

Dr. A. Maes:

Nee, het kunnen vingerafdrukken zijn maar het kan ook even goed wat anders zijn. Ik kan daar geen uitspraak over doen.

Kan de omsnoering postmortaal zijn?

Dr. A. Maes en S. Schievel:

Nee, de huidbeschadiging is ontstaan bij het in leven zijn van het slachtoffer.

Dr. A. Maes:

Als ik het rapport van de patholoog lees waarin hij spreekt over een rode verkleuring en ik zie de betreffende foto erbij kan ik tot geen andere conclusie komen.

Ik neem aan dat de patholoog Voortman met de rode verkleuring de bloeduitstorting bedoelt die ik op de foto zie. Dat is een bloeduitstorting en een bloeduitstorting kan je alleen maar oplopen bij in leven zijn.

Punt F; kan het alcoholpercentage 0,07% veroorzaakt zijn door ontbinding?

Dr. Maes en S. Schieveld:

Ja, dit kan daardoor worden veroorzaakt. Een toxicoloog zou hierover specifiekere uitspraken kunnen doen.

Vraag aan de patholoog Dr. Voortman (1984): Is er bij Corina Bolhaar een zedenset afgenomen? Waarom niet?

Noot verbalisant:

Deze vraag kan bij afwezigheid van de patholoog Voortman niet beantwoord worden. Bij navraag bij het Nederlands Forensisch Instituut blijkt dat er bij Corina Bolhaar geen zedenset is afgenomen. Volgens medewerkers van het NFI had het afnemen van een dergelijke zedenset in 1984 geen zin omdat ze door haar menstruatie geen sperma hadden kunnen lokaliseren maar anno 2002 kan dat wel.

Gezien het feit dat Dr. Simmelink ivm andere werkzaamheden de bijeenkomst moest verlaten zijn hem nog een aantal vragen gesteld over zijn werkzaamheden op de plaats delict Argonautenstraat 20 II te Amsterdam.

Dr. Simmelink, wat herinnert u zich van de schouw van de slachtoffers?

Dr. Simmelink:

Ik weet dat ik de moeder en het zoontje in de woonkamer heb geschouwd. Ik heb het meisje niet geschouwd, ik werd van het PD weggestuurd.

Ik heb het meisje ook niet geschouwd in het mortuarium. Ik heb wel de verklaring niet natuurlijke dood afgegeven. Ik kon in de woning, ondanks dat ik op afstand moest blijven wel zien dat het meisje op niet natuurlijke wijze was overleden. Ik heb deze bevindingen ook vermeld op de schouwbrief.

Heeft u iets gehoord over een dader indicatie

Dr. Simmelink:

Ik heb over een mogelijke dader niets gehoord.

Dr. Simmelink had u toen, in 1984, een idee wanneer de slachtoffers overleden waren?

Dr. Simmelink:

Tussen de 24 uur en 48 uur voor het aantreffen.

Met betrekking tot het sectieverslag aangaande het slachtoffer Sharon HAIM

Punt 4; is de beschreven bruinrode kneusplek een verse verwonding geweest, of bestond deze al eerder?

Dr. A. Maes:

Het is een recente plek die qua vorm kan duiden op een vingerafdruk, maar kan ook ontstaan zijn door een knoop in het touw.

Punt 6; waren het verse schaafwonden en zo ja kunnen deze veroorzaakt zijn door het schuren van de strangulatie koorden?

Dr. A. Maes:

Ja het waren verse schaafwonden en ja, ze kunnen veroorzaakt zijn door het schuren van de strangulatiekoorden.

Punt 12; Is dat normaal dat de ene hartkamer slap is en de ander lijkstijf (meer spierweefsel?) en kan dat wat zeggen over de lijkstijfheid in het algemeen (intredende/terugtrekkende lijkstijfheid?)

Welke omgevingsfactoren kunnen dit proces versnellen/vertragen?

Welke fysiologische factoren kunnen dit proces versnellen/vertragen?

Door de aanwezigheid wordt verwezen naar het antwoord dat gegeven is bij punt 13 sectieverslag Corina Bolhaar.

Punt 20; Is er iets te zeggen over de gemiddelde verteringsduur van eten bij een gezonde jongen? Welke omgevingsfactoren kunnen dit proces versnellen/vertragen.

Welke fysiologische factoren kunnen dit proces versnellen/vertragen

Voor het antwoord verwijs ik, Schagen naar punt 22 eerder vermeldt bij de behandeling van Corina Bolhaar.

Punt 23; In de urineblaas is volgens het sectierapport gele urine aangetroffen.

Is er aan te geven hoelang het duurt voordat de blaas van een jonge jongen zich vult en ook hoe snel een urineblaas leeg is? Blijft urine in de blaas als iemand overlijdt, hoelang en verdampt het op enig moment?

Welke omgevingsfactoren kunnen dit proces versnellen/vertragen?

Welke fysiologische factoren kunnen dit proces versnellen/vertragen?

Hierover valt niets te zeggen.

Kan er iets gezegd worden over de wijze van steken?

Zijn de messteken tijdens of na het intreden van de dood toegebracht?

Er lijkt een aparte vorm van een steekwond op de rug te zijn. Hoe kan dit verklaard worden?

Kan er gezegd worden dat er helemaal is doorgestoken?

Dr. A. Maes:

Er is geen sprake van postmortaal toegebrachte messteken. Dit concludeer ik omdat de bloedcirculatie nog niet helemaal was gestopt. Het slachtoffer was misschien bijna dood. Dit concludeer ik omdat er weinig bloed verlies was.

Ik sluit me aan bij de bevindingen van Dr. Voortman in het sectierapport van Sharon HAIM.

S. Schieveld:

Het is waarschijnlijker dat het slachtoffer eerst is gewurgd en toen gestoken. Bij strangulatie kan het lang duren voordat de dood intreedt.

Kan er iets gezegd worden over de wijze van hoe de messteken zijn toegebracht?

Het lijkt of de verschillende steekwonden haaks op elkaar staan, in een hoek van ongeveer 90°.

Dr. A. Maes:

Gelet op de foto's lijkt het of de messteken rechtstandig zijn toegebracht in de long.

Kan er iets gezegd worden over de positie van het slachtoffer op het moment van het toebrengen van de steken. Lag Sharon HAIM al op de grond?

Dr. A. Maes:

Op basis van het sectierapport kan ik daar geen uitspraken over doen.

Ing. R. Eikelenboom:

Gelet op het bloedpatroon, is het patroon in overeenstemming met de positie waarin het slachtoffer is aangetroffen.

De positie van het slachtoffer is na het toebrengen van de messteken niet veranderd.

Ik zal hiervan een rapportage opmaken.

(Noot verbalisant: Zie de rapportage van ing. R. Eikelenboom d.d. 19 september 2002)

Kan er iets gezegd worden over het soort mes dat gebruikt is?

Ing. R. Eikelenboom:

Ik heb geen idee wat voor mes gebruikt is. Bij NFI is een deskundige in de persoon van P. van Hoven die mogelijk iets over het gebruikte mes kan zeggen.

(Noot verbalisant: In de aantekeningen van de brainstormsessie staat dat ing. R. Eikelenboom veronderstelt dat de steekwonden zijn veroorzaakt door een tweezijdig snijdend mes, een stilettoachtig mes.)

Later gaf Eikelenboom aan dat hij dit slechts als voorbeeld had genoemd.

Ook heeft Eikelenboom e.e.a. voorgelegd bij P. van Hoven. Zijn antwoord wordt hier in gevoegd n.l.:

- 1) Uitspraken aangaande eenzijdige scherprandigheid van een mes of tweezijdige scherprandigheid van een mes kunnen alleen gedaan worden indien kleding (die doorgestoken is) aanwezig is. Tevens moeten dan messen die in aanmerking komen ter beschikking gesteld worden. Dan kunnen proefsteken gedaan worden.*
- 2) Als er gedetailleerde foto's (met linealen) ter beschikking zijn is het in sommige gevallen mogelijk een aanduiding te geven over een soort mes dat gebruikt zou kunnen zijn. (Een dergelijke uitspraak zal altijd indicatief zijn, zeker als er geen messen ter vergelijking zijn)*

Dr. A. Maes:

Op basis van de foto's kan niets worden geconcludeerd over het type mes of het type messen die zijn gebruikt.

Ik kan me vinden in de conclusies van Dr. Voortman in het sectierapport op bladzijde 5, 6.

Is er helemaal doorgestoken?

Dr. A. Maes:

Hierover kan niets gezegd worden.

Sharon was de enige met wit schuim uit zijn neus.

Waardoor wordt dit veroorzaakt?

Waarom hadden de anderen dit niet (hij was ziek, griepig)

Dr. A. Maes:

Dit is ontstaan uit longoedeem bij het slachtoffer. Met andere woorden: het is vocht dat zich bevindt achter de longen en wat naar buiten is gelopen. Het schuim ontstaat door lucht in eiwithoudend vocht. Dit duidt op **ademhaling van de slachtoffers ten tijde van het toebrengen van de messteken**. Longoedeem kan binnen één minuut ontstaan.

Dit bevestigt dat het lichaam tijd heeft gehad om vocht te ontwikkelen in de longen.

Het heeft niets te maken met de verkoudheid.

Op het kussen in het bed van Sharon zijn vochtplekken te zien wat lijkt op slijm. Is dit zo en zo ja hoe lang duurt het voordat slijm hard wordt?

De aanwezige deskundigen van het NFI:

Er kan niets over gezegd worden; het is ook niet vast te stellen of het wel slijm is.

Met betrekking tot het sectieverslag aangaande het slachtoffer Donna HAIM

Algemene vraag naar aanleiding van een foto genomen op het Plaats Delict:

We zien dat het gezicht van Donna rood is. Is haar gezicht rood van de stuwing of heeft ze op haar buik gelegen en zijn het lijkvlekken?

Dr. A. Maes:

De witte vlekken duiden op verbloeding ten gevolge van sterk bloedverlies.

De donkere vlekken lijken huidkneuzingen.

S. Schieveld:

De weinige lijkvlekken die bij Donna zijn waargenomen duiden ook op verbloeding.

Waardoor kunnen de 2 donkere vlekken op de hals van Donna zijn veroorzaakt?

Dr. A. Maes:

Er moet op de hals gedrukt zijn, echter niet met de blote hand want dan zouden er meer letsel(uiterlijke tekenen) te zien zijn geweest.

Tussen de hand en het lichaam heeft kennelijk iets gezeten, dat kan een kussen, een kledingstuk, een knoop of iets dergelijks zijn geweest.

Het kan theoretisch veroorzaakt zijn door het uiteinde van de rits van haar pyjama.

De striem of verwonding duidt op kneuzen van de huid door een voorwerp. Het kan een plooi van een kussen zijn of een ander voorwerp.

Ing..R. Eikelenboom:

Het bloedspoor op het kussen duidt op verplaatsing van het kussen. Gezien het bloedpatroon heeft het kussen mogelijk op het slachtoffer gelegen ná of tijdens het toebrengen van de messteken.

Ik zal nog een nader onderzoek verricht naar het bloedpatroon op het kussen en de mogelijke overeenkomst met het bloedpatroon op de pyjama.

Noot verbalisant: op het moment van opmaken en afsluiten van dit proces-verbaal is het bedoelde rapport nog niet binnen

Punt 3; het slijmvlies van haar lippen was zeer bleek en bloedarm, ook het tandvlees was bloedarm en toonde stipvormige bloedinkjes. Wat zegt dat over het intreden van de dood?

Hierbij wordt door de aanwezigen van het NFI verwezen naar het antwoord bij de vraag over de PD foto waarop stuwing en witte vlekken bij Donna te zien zijn op het gezicht.

(Het wijst op verbloeding ten gevolge van sterk bloedverlies).

S. Schieveld vult aan:

Het feit dat beschadigingen aan de binnenzijde van de lippen ontbreken wil niet zeggen dat er niet gedrukt is op de mond. Of met andere woorden: het ontbreken van beschadigingen aan de binnenzijde van de lippen zegt niets.

Punt 11; de urineblaas en de dikke darm waren samengetrokken. Wat zegt dat?

Dr. A. Maes:

Hieruit kan geen conclusie worden getrokken.

Punt 13; hoelang duurt het voordat bloed van 1100 ml ten dele gestold raakt.

Dr. A. Maes en D. Eerhart:

Dit is postmortale stolling. Hierbij is geen tijdsduur aan te geven.

Punt 21; is er iets te zeggen over de gemiddelde verteringsduur van eten bij een gezond meisje?

Welke omgevingsfactoren kunnen dit proces versnellen/vertragen.

Welke fysiologische factoren kunnen dit proces versnellen/vertragen

Voor dit antwoord wordt door de deskundigen van het NFI verwezen naar het antwoord dat bij dezelfde vraag gegeven is bij Corina Bolhaar en Sharon Haim.

Punt A; kun je, gezien de grote hoeveelheid bloed in de borstholte, concluderen dat dit tijdens het leven moet zijn toegebracht?

De aanwezigen van het NFI:

Ja

S. Schieveld:

Wat me verder nog opvalt aan de foto's is dat de ogen van alle drie de slachtoffers gesloten zijn. Daar de patholoog niets schrijft in de sectierapporten over een vertroebeling of dof hoornvlies is het aannemelijk dat de ogen van slachtoffers direct na dat ze zijn gedood gesloten zijn.

Het kan ook zo zijn dat de ogen van de slachtoffers al dicht waren toen zij overleden.

Dr. A. Maes:

Sluit zich bij bovenstaande aan.

Van de bijeenkomst is eerst een concept document opgemaakt welke ter verificatie is aangeboden aan de deelnemers en daar waar nodig door hen aangevuld cq verbeterd. Daar waar er een onduidelijkheid ontstond is er telefonisch overleg geweest.

Opgemaakt op ambtseed, Amsterdam 3 december 2002.

De inspecteur van politie,

B.M.J. Schagen